

MESTRE DE CAPÇALERA

Escrits essencials d'educació

A càrrec de Toni Giménez i Fajardo

SI ET PORTES BÉ...

Premis, càstigs, recompenses, amenaces, xantatges

L'autoritat

Tant l'autoritat com la disciplina són un gran repte per a qui educa. Quant de cada? Estem d'acord a que cal tenir autoritat sense ser autoritaris, però com ho fem? Els mestres han perdut gran part de l'autoritat social que tenien. Molt sovint se li fa més cas a la recomanació d'un pediatre o d'un psicòleg que a la d'una mestra. Els mestres han passat de ser unes persones autoritàries que utilitzaven el càstig físic i l'humiliació de l'alumna/e, a ser persones menystingudes, professionalment parlant, i posades en dubte constantment per la societat. Amb tot, curiosament, poques persones creuen que el que fan no sigui important per a la pròpia societat. Des de la legitimació, hi ha quatre tipus d'autoritat:¹ a) Per contracte o regla: els escacs, per exemple, la negació de la legitimació seria fer trampa; b) Per experiència: un metge, per exemple, la negació de la legitimació seria fer una imprudència; c) Per arbitri: un jutge, per exemple, la negació de la legitimació seria la desobediència; i d) Per carisma: Hitler, per exemple, la negació de la legitimació seria un sacrilegi. L'autoritat no s'ha de convertir mai en autoritarisme, sempre hi ha d'haver raonament, ja que sinó, l'autoritarisme l'anul·la.²

El mal comportament

El mal comportament gairebé sempre respon a un problema humà d'arrel profunda. En el cas de problemes entre germans o rivalitat entre companys, per exemple, l'arrel és la gelosia, que és quelcom molt natural, però d'un gran sofriment.³ Que un infant tingui una mala conducta no vol dir que sigui "dolent", sinó que expressa una necessitat emocional relacionada amb insatisfaccions personals. La majoria de vegades no necessiten càstigs sinó que se'ls escolti. En aquests moments hauríem de poder dir: "Vine amb mi, anem a fer un tomb". Però la majoria de vegades no tenim temps per fer-ho.⁴ Res de cadira de pensar, tancar-lo al quarto fosc, fer-lo callar o deixar-lo sol. El que necessita és diàleg i, sobretot, escolar-lo, que pugui treure el que porta dins i que ens tingui confiança per fer-ho. Empatitzar plenament amb ell.⁵ Actitud calmada, establir un diàleg, recordar les normes que hi ha.

Hi ha quatre grans categories: a) Per cridar l'atenció; b) Per posar a prova el poder dels adults; c) Per voler tenir-ho tot controlat; d) Per no voler obeir. Obeir (*ab-audire*): oposició a oir. Obeir és trobar una veu que ens impedeix fer el que volem. El problema d'obeir és no comprendre perquè ho fem. Això és molt habitual en els infants. La majoria de vegades els infants obeeixen per por. Anem confosos si creiem que ens obeeixen perquè creuen que han de fer-ho ja que la molt sovint no en veuen la necessitat. Quan l'adult obliga a obeir s'allunya de realitzar un acte d'estima. Més que manar, el millor és consensuar regles, ja que en establir-les cap dels membres les pot refusar atès que ara l'obediència és plena d'arguments i raons.

Cal ignorar, en la mesura del possible, el mal comportament. Recordem que les normes les posem els adults i els infants, molt sovint, les han d'acceptar sense més. Cal oferir alternatives. Renyem, prohibim i neguem més que no pas alabem, motivem i optimitzem. Si renyem cal fer-ho amb ordres concises i directes, res de discursos. Ja dialogarem després. L'infant ha de saber clarament perquè renyem o prohibim. Com que l'infant viu el present i, per tant, tot ha de ser immediat: renyar i limitar, també.

És millor renyar en privat que no pas en públic. I recordar que no perquè siguin nens o nenes hem de renyar de manera diferent. Alhora, quan renyem un infant, cal abraçar-lo fort per mostrar-li que encara que el renyem no el deixem d'estimar; l'estàs renyant perquè te l'estimes molt.

Si creieu que les no serveixen de gaire les amonestacions, expliqueu-los narracions perquè els infants se senten reflectits com en un mirall amb el personatges que mostren els seus mateixos defectes.⁶ I si quan els renyem per alguna cosa i de seguida es defensen amb l'argument de què "tots ho fan, no només he estat jo", podem contestar-los: "O sigui, que et deixes manipular, no ets tu, necessites el grup per prendre les teves decisions... amb això demostres covardia".

El premi i el càstig

Premiar i castigar són conceptes conductistes. Gran part de l'educació està basada en reforç positiu i negatiu. Si premiem els primers, estem humiliant els darrers? Si més no, els estem desconsiderant. No es pot mai humiliar ningú i menys quan el responsable de la humiliació és una persona educadora i la víctima un infant.⁷ Tothom hauria de competir tan sols contra si mateix, mai contra els altres.

a) El càstig

*Castigar és humà; perdonar és diví.
Proverbi popular*

El càstig s'utilitza com a incentiu o pressió envers l'aprenentatge, com a mitjà per a impedir una mala conducta/actitud o com a instrument de control.⁸ El càstig ha de ser fruit de l'estima i ha de tenir una durada concreta. L'infant ha de saber perquè se'l castiga i, alhora, el càstig sempre ha de ser proporcional a la falta comesa. I, si pot ser, amb el propi acte (si embruta, que netegi; si desordena, que endreci). El càstig ha d'ennobrir, no pas degradar. I un cop passat, perdonar. Els infants perdonen i obliden amb molta facilitat: n'hem d'aprendre. Cal sembrar llavors per a la pau no per a l'odi. Els càstigs no han de ser per reprimir,⁹ sinó per fer conscient l'infant de la seva responsabilitat i dels seus actes. Joan Bardina deia que les coses s'han de fer de manera correcta perquè creus que tens el deure moral de fer-les bé, sense por a fer-ho perquè hi ha porcs o càstigs. El repte és com fer perquè el comportament infantil sigui el que hem establert com a correcte? D'entrada, no hem de dir-li mai a un infant que no l'estimem. L'amor està per sobre de tot i el càstig no pot ser la seva anul·lació. Precisament perquè l'estimem, el castiguem¹⁰ El càstig només és un fre, un límit que té com a objectiu interioritzar un canvi d'actitud o una millora en bé d'ell mateix i envers tothom. El càstig ha de tenir un començament i un fi, ha d'oferir seguretat, no pas temor. Amb tot, la majoria de càstigs tenen com a conseqüència a què els infants aprenguin a fer les coses mal fetes de la manera més dissimulada possible, per a què no els enxampin i això no és consciència moral, sinó pura hipocresia.¹¹ Segons Alexander Sutherland Neill, cada càstig està condemnat a despertar més odi en l'infant. En augmentar l'odi, la conducta empitjora. La neurologia ens explica que les zones cerebrals relacionades amb la percepció del càstig estan connectades amb les regions que indueixen a l'agressivitat.¹² El càstig sempre infligeix dolor. I no hauria de ser mai així per part d'un educador. Moltes vegades fins i tot respon a impulsos incontrolats d'ira i odi.¹³

Autoritat, força, temor i dolor, malauradament, van massa estretament units. Obligar un infant a aprendre alguna cosa mitjançant un càstig és un mètode negatiu.¹⁴ Eduquem castigant, reprimint, amb càstigs, amb notes baixes (que no afavoreixen l'autoestima). Què pot donar una persona de si sota aquesta pressió? Hi ha persones que eduquen amb mà de ferro. Contràriament, és millor intentar establir lligams d'amistat, procurar compensar aquesta immensa manca afectiva.¹⁵ L'educació ha de procurar que l'infant tingui maneres i mecanismes personals per canviar les seves actituds negatives. Utilitzar el càstig per tallar d'arrel una actitud negativa no és educatiu. Soluciona el problema de qui educa però no de l'educand. I qui educa s'hi deu. Acceptem la sanció si és mesurada i raonada. El que no s'accepta és la humiliació. Humilia deixar un infant a fora de l'aula, en una paret del passadís i també castigar-lo a la classe dels "petits". Si el portem a "Direcció", a sobre, l'autoritat de la mestra queda totalment desprestigiada. Només la bellesa porta a la bellesa, la pau a la pau i felicitat a ser persones felices. La repressió, el càstig i la por no deixen evolucionar l'ésser humà. La tecnologia ha avançat, però castiguem i renyem de la mateixa manera que fa segles. Fins i tot hi ha una bona part d'escoles que encara castiguen, ridiculitzen i desconsideren l'infant. La història pedagògica està plena de bufetades, "cuarto" de les rates, "cuarto" fosc, posar orelles de burro, pagar als dits, a les mans o al cul amb un regle, posar de genolls, assetjar, mofar-se del nom, dir les coses amb ironia, desconsiderar... fins i tot ho havien fet monges i capellans. L'escola de la por, de la prohibició. Precisament quan ens prohibeixen és quan sorgeix el desig immediat de transgredir allò prohibit.

També cal tenir en compte que hi ha infants que es queden en silenci i el seu silenci accentua una violència que va per dins i que és tan ferotge com la física.¹⁶

b) La violència física

Una mala conducta no s'ha de tractar mai amb violència perquè la conseqüència immediata és que genera més violència. Si els infants fossin musculosos, no ens hi atreviríem, oi? Ens hi atrevim perquè, físicament, als adults som més forts i d'això se'n diu maltracte físic. Som violents per la nostra impotència i frustració. Sembla que la violència física hagi de ser més acceptable quan es tracte d'un infant (el pego quan s'ho mereix) i més acceptable si l'agressor és un pare o un mestre,¹⁷ amb l'argument de què és per al seu bé i fins i tot amb el cinisme de dir "a mi m'ha dolgut més que a tu"¹⁸. Ho fem, això, amb els amics? Si la mà se'ns en va, en un moment determinat, cal demanar perdó. És la forma més segura de no perdre l'autoritat i el respecte. Si ho fas, l'infant et perdona tots els "pecats" passats, presents i futurs.¹⁹ Groucho Marx,²⁰ per posar l'exemple d'una persona carismàtica, no creia en el càstig físic, s'enfadava molt si algú hi gosava. Creia que els adults no tenen cap dret a pegar els infants que són massa petits per a defensar-se. Pegar és un comportament bàrbar.²¹

També hi ha altres formes de violència: la violència psicològica, la violència emocional, el xantatge (avui per tu, demà per mi) i l'amenaça (si no fas això, no tindràs allò). I també cridar-los. Cridar-los és tan agressiu com pegar-los, no deixa evidències sobre el seu cos però sí dins de la seva ment (memòria).²² El seu món intern i emocional és utilitzat com a moneda de canvi per a l'adult. Que encara hi hagi tanta violència al món, tan enfrontament entre els humans vol dir que les maneres d'educar, ja siguin escolars o familiars, no fan prou per apaivagar aquest instint natural. El maltracte i el descuit dels infants produeix monstres. Hitler, Stalin, Franco van tenir vides familiars terribles. L'ésser humà es torna un llop quan té dificultats en la seva infància. Si un infant plora d'amagat, malament. Hi ha un nen que plora en cada pacient que passa per una consulta psiquiàtrica.²³

El problema dels jocs violents és que la mainada aprèn a solucionar els conflictes i les relacions amb els altres a base de cops enlloc de fer-ho amb paraules, o sigui per la força. L'infant aplicarà en la seva vida real les solucions que proposen les pel·lícules i dibuixos animats.

O sigui: pegar mai; castigar el menys possible; renyar només l'imprescindible. Xerrar i justificar sempre. Les/els mestres estan per corregir no per castigar.

c) *El premi, la recompensa*

Cal diferenciar la recompensa com a estímul de la recompensa com a xantatge. El xantatge no és mai educatiu ni molt menys afectiu.²⁴ Amb tot, només amb la recompensa no n'hi ha prou, de vegades, també depèn de qui l'atorga.²⁵ Una bona manera de recompensa és positivament les frases que serveixen per renyar. Els premis discriminen; guanya un (o dos, o tres màxim) i tots els altres perden, o sigui que els altres reben una mena de "càstig", per exemple, en haver escrit un text, un poema o haver realitzat un dibuix. Es premia la competició i competir és contrari al respecte i l'estima. Guanya una persona i totes les altres perden, com en els premis literaris i els concursos de dibuix. A més a més, els premis sempre responen a la subjectivitat dels que els atorguen.

M'agradaria acabar amb aquest pensament del poeta Robert Frost: "En la natura no existeixen premis ni càstigs, tan sols conseqüències". La natura, com tantes vegades, ens dona una lliçó. Que el nostre comportament sigui correcte o no té les seves conseqüències, però els humans fem com si res i preferim els premis, els càstigs, les sancions i les recompenses. Quina pena!

Abril 2025.

Trobareu els articles anteriors a l'apartat [Articles](#) de la meva pàgina web.

---

¹ Octavi Fullat, *Filosofia de la educació*, Madrid: Síntesis, 2000: 88.

² Com deia Jean-Jacques Rousseau.

³ Maurice Porot, *La familia y el niño*. Barcelona: Planeta, 1980: 208.

⁴ Charlotte Poussin, *Montessori explicado a los padres*, Barcelona: Plataforma, 2017.

⁵ Charlotte Poussin, *Montessori explicado a los padres*, Barcelona: Plataforma, 2017.

⁶ Rudolf Steiner, *La educación del niño desde el punto de vista de la antroposofía*, Madrid: Rudolf Steiner, 1991: 32.

⁷ Daniel Pennac al seu llibre *Mal d'escola*, Barcelona: Empúries, 2008.

⁸ Percival M. Symonds. *Qué enseña la psicología a la educación*, Buenos Aires: Paidós, 1964: 45.

⁹ Nora Rodríguez, *El niño positivo*, Barcelona: Robinbook, 1998: 58.

¹⁰ Nora Rodríguez, *El niño positivo*, Barcelona: Robinbook, 1998: 59.

¹¹ Carlos González, *Bésame mucho*, Madrid: Temas de Hoy, 2003: 229.

¹² José Manuel Rodríguez, *La mente del niño*, Madrid: Aguilar, 2001: 107.

¹³ Percival M. Symonds. *Qué enseña la psicología a la educación*, Buenos Aires: Paidós, 1964: 64.

¹⁴ Percival M. Symonds. *Qué enseña la psicología a la educación*, Buenos Aires: Paidós 1964: 112.

¹⁵ Alexandre Jollien, 2001: 85 *Elogi de la feblesa*. Barcelona: La Magrana.

¹⁶ Charlotte Poussin, *Montessori explicado a los padres*, Barcelona: Plataforma, 2017.

¹⁷ Carlos González, *Bésame mucho*, Madrid: Temas de Hoy 2003: 33.

¹⁸ Carlos González, *Bésame mucho*, Madrid: Temas de Hoy 2003: 220.

¹⁹ Carlos González, *Bésame mucho*, Madrid: Temas de Hoy 2003: 212.

²⁰ Groucho Marx citat pel seu fill Arthur a *Mi vida con Groucho*, Barcelona: Paidós, 1991: 43.

²¹ Bill Cosby, *Ser padre*, Barcelona: Círculo de Lectores, 1986: 110.

²² Charlotte Poussin, *Montessori explicado a los padres*, Barcelona: Plataforma, 2017.

²³ Luigi Cancrini, psiquiatre, entrevistat a La Contra, La Vanguardia, 1-3-2017.

²⁴ Marcel Rufo, *Hermanos y hermanas*, Barcelona: Grijalbo, 2004: 124.

²⁵ Percival M. Symonds. *Qué enseña la psicología a la educación*, Buenos Aires: Paidós 1964: 40.